

ԿԱՐԾԻՔ
ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍԻ

Ձավեն Գառնիկի Մարգարյանի «Ֆինանսական արդյունքների գնահատման բարելավման ուղիները (ՀՀ առևտրային բանկերի օրինակով)» թեմայով Ը.00.03. «Ֆինանսներ, հաշվապահական հաշվառում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցմանը ներկայացված ատենախոսության վերաբերյալ

Հետազոտության թեմայի արդիականությունը և հրատապությունը

Ձավեն Գառնիկի Մարգարյանի թեկնածուական ատենախոսությունը նվիրված է ՀՀ առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունքների գնահատման համակարգի ուսումնասիրությանը՝ կայուն զարգացման ԲՍԿ (բնապահպանական, սոցիալական և կառավարման) մոտեցումների ինտեգրման համատեքստում: Հետազոտությունը նպատակ ունի մշակել և հիմնավորել մեթոդաբանական մոտեցումներ, որոնք հնարավորություն կտան ավելի համակողմանի գնահատել բանկերի արդյունավետությունը, ռիսկերը և երկարաժամկետ կայունությունը՝ հաշվի առնելով ազգային և միջազգային պահանջները:

Հետազոտության կարևորությունը պայմանավորված է համաշխարհային ֆինանսական համակարգում տեղի ունեցող փոփոխություններով, որոնց շրջանակում առևտրային բանկերի գործունեության արդյունավետության գնահատումը տեղափոխվում է դեպի կայուն զարգացման սկզբունքների ինտեգրում: Այս համատեքստում ԲՍԿ (բնապահպանական, սոցիալական և կառավարման) գործոնները դառնում են բանկերի ֆինանսական արդյունքների գնահատման անբաժանելի բաղադրիչ: Մասնագիտական և հատկապես հայալեզու գրականության մեջ առկա է հետազոտությունների պակաս, որոնք համակողմանիորեն ուսումնասիրում են առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունքները՝ ԲՍԿ մոտեցման տեղայնացված կիրառման տեսանկյունից: Այդ բացը սահմանափակում է ինչպես բանկերի ներքին կառավարման արդյունավետության բարձրացման, այնպես էլ շահագրգիռ կողմերի կողմից օբյեկտիվ գնահատման հնարավորությունները: ՀՀ բանկային համակարգում ԲՍԿ ցուցանիշների համակարգային ինտեգրման ցածր մակարդակը և միասնական մեթոդաբանության բացակայությունը խոչընդոտում են շահութաբերության, ռիսկերի և ակտիվների որակի ամբողջական վերլուծությանը: Սա հատկապես կարևոր է զարգացող տնտեսությունների համար, որտեղ ավանդական ֆինանսական չափումները չեն արտացոլում բանկերի իրական կայունությունն ու երկարաժամկետ արդյունավետությունը:

ՀՀ առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունքների գնահատման համակարգում ավանդական մոտեցումների և կայուն զարգացման ԲՍԿ հայեցակարգի համադրման շրջանակում առկա է արդյունավետության գնահատման մեխանիզմների կատարելագործմանն ուղղված նոր մեթոդաբանական լուծումների անհրաժեշտություն: Բերված փաստարկներով ատենախոսը հիմնավորել է ընտրված թեմայի հրատապությունն ու արդիականությունը:

Հետազոտության նպատակը և խնդիրները

Հետազոտության նպատակն է՝ ՀՀ առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունքների գնահատման մոտեցումների գիտական ուսումնասիրմամբ դրանց կատարելագործման

տեսական և կիրառական ուղիների մշակումն ու հիմնավորումը, այդ թվում՝ ԲՍԿ գործոնների շեշտադրմամբ, որոնք միտված են ֆինանսական վերլուծության, բանկային ռիսկերի կառավարման և կառավարչական հաշվետվողականության համակարգում կայուն զարգացման սկզբունքների ինտեգրմանը:

Այս նպատակին հասնելու համար ատենախոսության մեջ առաջադրվել և լուծվել են հետևյալ խնդիրները.

- ուսումնասիրել ֆինանսական արդյունքների գնահատման տեսամեթոդական, ֆինանսատնտեսագիտական մեկնաբանություններն ու առանձնահատկություններն առևտրային բանկերում,

- բացահայտել և ներկայացնել առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունքների գնահատման հիմնախնդիրները, ցուցանիշները, մեթոդները, տեղեկատվական աղբյուրները,

- մեկնաբանել առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունքների վրա ազդող գործոնները,

- կատարել ՀՀ առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունքների կազմի և կառուցվածքի վերլուծություն,

- բացահայտել ֆինանսական ծառայությունների՝ շահույթի վրա ազդող քանակական գործոնների գնահատման հիմնախնդիրները,

- ներկայացնել առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունքների ձևավորման վրա ազդող որակական գործոնների գնահատման հիմնախնդիրները,

- կատարված հետազոտությունների հիման վրա՝ առաջարկել գնահատման մեթոդների բարելավման ուղիներ, ինչպես նաև ԲՍԿ գործոնների միասնացում ֆինանսական գնահատմանը:

Հետազոտության օբյեկտը և առարկան

Հետազոտության օբյեկտը ՀՀ առևտրային բանկերի ու բանկային խմբերի ֆինանսական արդյունքների գնահատման համակարգն է, **իսկ առարկան՝** բանկերի գործունեության արդյունքներն ու կայուն զարգացումն ապահովող ֆինանսական, բնապահպանական, սոցիալական և կառավարման գործիքակազմն ու մեթոդաբանությունն են, ներառյալ ԲՍԿ ներդրման հասունության մակարդակի և ֆինանսական արդյունավետության փոխկապակցվածությունը:

Հետազոտության հիմնական գիտական արդյունքները և նորույթը

Հետազոտության հիմնական գիտական արդյունքը ՀՀ առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունքների գնահատման գործընթացի բարելավման և կատարելագործման ուղիների մշակումն է՝ ֆինանսական, ԲՍԿ և հաշվետվողական թափանցիկության գործոնների շեշտադրմամբ, որտեղ որպես գիտական նորույթ ներկայացված են հետևյալները.

- մշակվել է առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունքների և կայուն զարգացման ինտեգրված գնահատման մոտեցում՝ ինչպես քանակական, այնպես էլ որակական առումներով հաշվի առնելով արտաքին և ներքին

տնտեսաիրավական ազդեցությունները, արժևորելով ԲՍԿ գործոնների կարևորությունը,

- մշակվել և հիմնավորվել է ԲՍԿ ակտիվների ռիսկով կշռված չափերի (ԲՍԿ-RWA) գործակիցը՝ որպես ֆինանսական արդյունքների բազմագործոնային գնահատման գործիք՝ կայուն զարգացման համատեքստում,
- մշակվել և առաջ է քաշվել բանկային գործունեության ֆինանսական արդյունքների ներքին հաշվետվողականության և կատարողականի գնահատման մոտեցում (KPI-ների վահանակ)՝ թիրախավորված ԲՍԿ-ԿՍՊ ցուցանիշներում, որոնք հիմնավորում են կառավարչական որոշումների ընդունումը,
- մշակվել և ներկայացվել է վերահսկողական հաշվետվողականության մոտեցում՝ ուղղված ԿԲ - առևտրային բանկեր փոխգործակցության համապարփակ և բազմագործոնային գնահատման հնարավորությանը՝ ԲՍԿ գործոնների գնահատման համատեքստում:

Հետազոտության գիտական արդյունքների հավաստիությունը և գործնական նշանակությունը

Ձ. Գ. Մարգարյանի ատենախոսությունն իրենից ներկայացնում է ՀՀ առևտրային բանկերում ֆինանսական արդյունքների գնահատման համակարգում կայուն զարգացման ԲՍԿ մոտեցումների ինտեգրման մեթոդական մոտեցումների տեսական և գործնական ուսումնասիրությունների հիման վրա մշակված համալիր հետազոտություն, որը ներառում է հիմնարար առաջարկություններ՝ ուղղված բանկերի արդյունավետության գնահատման համակարգի զարգացմանը, ֆինանսական որոշումների կայացման կատարելագործմանը և երկարաժամկետ կայունության ապահովմանը:

Հետազոտության շրջանակում առաջարկված մոտեցումները ստացել են մասնագիտական գնահատական և կիրառական վավերացում՝ միջազգային մասնագիտական կառույցի կողմից: Մասնավորապես, «Multidimensional Assessment of Financial Results of Commercial Banks Using ESG Factors» գիտական հոդվածում ներկայացված՝ ԲՍԿ-ռիսկով կշռված ակտիվների (ԲՍԿ-RWA) գործակցի կիրառումը, բանկի ղեկավար օղակի համար նախատեսված ԲՍԿ ներքին հաշվետվողականության համակարգի ձևավորումը, միջազգային մասնագիտական կառույցի՝ The ESG Institute-ի գործադիր մարմնի ղեկավար՝ Ջեյմ Ամոնդրի կողմից գնահատվել են գիտականորեն հիմնավոր, կիրառական նշանակության մոտեցումներ, որոնք ներդրվել և կիրառվել են The ESG Institute-ի կողմից իրականացվող ԲՍԿ խորհրդատվական և կառավարման վերապատրաստման ծրագրերում՝ միջազգային բանկային հաստատությունների հետ աշխատանքում (ասիական երկու և եվրոպական մեկ բանկում): Ատենախոսության շրջանակում մշակված գործիքակազմը, կատարված տեսամեթոդաբանական եզրակացությունները, կիրառական տեսանկյունից, իրատեսական են, ինչն էլ հետազոտությանը հաղորդում է թե՛ գիտական արժեք, թե՛ գործնական արդիականություն:

Հետազոտության արդյունքները, մշակված մոտեցումները, մեթոդները և ներկայացված առաջարկությունները կարող են գործնական կիրառություն գտնել ՀՀ առևտրային բանկերում՝ նպաստելով ֆինանսական արդյունքների գնահատման համակարգում ԲՍԿ

գործոնների ինտեգրման արդյունավետության բարձրացմանը, կառավարման որոշումների որակի բարելավմանը և բանկերի երկարաժամկետ կայուն զարգացման ապահովմանը:

Ատենախոսության մեջ քննարկված հարցերն ու հիմնադրույթները լուսաբանվել են 7 գիտական հոդվածներում, այդ թվում՝ SCOPUS և Web of Science շտեմարաններում ընդգրկված 1 հոդվածում, ինչպես նաև 1 հոդված՝ միջազգային ամսագրում:

Ատենախոսության ծավալը և կառուցվածքը

Ատենախոսությունը շարադրված է 120 էջում: Բաղկացած է ներածությունից, երեք գլխից, եզրակացության բաժնից, օգտագործված գրականության ցանկից:

Ներածություն բաժնում հիմնավորվել է թեմայի արդիականությունը, սահմանվել են հետազոտության նպատակը և խնդիրները, ներկայացվել են հետազոտության օբյեկտը և առարկան, տեսական և տեղեկատվական հիմքերը, գիտական նորույթը և ստացված արդյունքների գիտագործնական նշանակությունը:

Ատենախոսության առաջին՝ «Ֆինանսական արդյունքների գնահատման տեսամեթոդական հիմքերը» գլխում քննարկվել են ֆինանսական արդյունքների գնահատման մոտեցումներն ու առանձնահատկություններն առևտրային բանկերում, ֆինանսական արդյունքների գնահատման մեթոդական հիմքը և տեղեկատվական ապահովվածությունը, ինչպես նաև ներկայացվել են առևտրային բանկերի գործունեության արդյունքների ֆինանսական և ԲՄԿ գործոնները: Լայն հետազոտության են ենթարկվել հայաստանյան և արտասահմանյան փորձագիտական նյութեր, գիտական հոդվածներ, ԿԲ պաշտոնական վիճակագրական տվյալներ, էմպիրիկ հետազոտության տվյալներ, Բանկային վերահսկողության Բազելյան կոմիտեի, ինչպես նաև IFRS միջազգային ստանդարտների, կայուն զարգացման նպատակների շրջանակներում արժեքավոր նյութեր և հետազոտություններ:

Ատենախոսության երկրորդ՝ «Առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունքների վերլուծության և գնահատման հիմնախնդիրները» գլխում քննարկվել է ՀՀ առևտրային բանկերի և բանկային խմբերի ֆինանսական արդյունքների կազմի և կառուցվածքի վերլուծությունը, ֆինանսական ծառայություններից ստացված շահույթի քանակական գնահատման հիմնախնդիրները, ինչպես նաև առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունքների որակական գնահատման հիմնախնդիրները: Մասնավորապես հետազոտության են ենթարկվել՝ «Արդշինբանկ» ԲԲԸ-ն, «Ամերիաբանկ» ՓԲԸ-ն և «ԱԿԲԱ Բանկ» ԲԲԸ-ն: Առաջատար բանկերի ընտրությունը կայացել է՝ հաշվի առնելով հետազոտվող տարիների ընթացքում վերջիններիս կողմից արձանագրված ֆինանսական արդյունքները, ցուցանիշները, ինչպես նաև՝ ԲՄԿ նպատակային օգտագործման շրջանակներում բարձր արտաքին ֆինանսավորում ստանալու հանգամանքները:

Ատենախոսության երրորդ՝ «Ֆինանսական արդյունքների գնահատման բարելավման մոտեցումները» գլխում քննարկվել են ֆինանսական արդյունքների գնահատման հեռանկարային մոտեցումները, ինչպես նաև ֆինանսական արդյունքների գնահատման սցենարային վերլուծության մոտեցումների ներդրումը և կառավարումը: Ատենախոսի կողմից առաջարկված՝ ԲՄԿ գաղափարախոսության բոլոր բաղադրիչները համակցված և համակարգային կերպով ներառող մոտեցումների կիրառումը նպաստում է ՀՀ առևտրային բանկերի ռազմավարության առավել ամբողջական ընկալմանը և դրանց կատարողականի

բարձրացմանը՝ զգալիորեն կատարելագործելով ֆինանսական արդյունքների գնահատման և ներքին հաշվետվողականության համակարգը, միաժամանակ առանց ավելորդ բարդացնելու կամ կրկնօրինակելու արդեն իսկ ձևավորված տեղեկատվական հոսքերը: Եզրակացություն և առաջարկություններ բաժնում ամփոփվել և ներկայացվել են հետազոտության ընթացքում ֆինանսական արդյունքների գնահատման տեսական և մեթոդաբանական հիմնախնդիրների ուսումնասիրությունից բխող հիմնական եզրահանգումները, ինչպես նաև ներկայացվել են իրականացված հետազոտությամբ հիմնավորված՝ տեսական և գործնական բնույթի առաջարկություններ՝ ուղղված ՀՀ առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունավետության գնահատման համակարգի կատարելագործմանը և կայուն զարգացման սկզբունքների ինտեգրմանը:

Դիտողություններ ատենախոսության վերաբերյալ

Թվարկված առավելությունների հետ մեկտեղ թեկնածուական ատենախոսությունը զերծ չէ որոշակի թերություններից և բացթողումներից: Դրանցից նշենք հետևյալները.

1. 1.3 ենթագլխում ներկայացված են ՄԱԿ-ի կայուն զարգացման 17 նպատակները, սակայն աշխատանքը կշահեր, եթե իրականացվեր դրանց ընտրության, տեղայնացման և գնահատման մոտեցումների վերլուծություն՝ կիրառելի ՀՀ առևտրային բանկերի կամ առանձին վերլուծվող բանկերի մակարդակում:
2. 3.1 ենթագլխում ներկայացված են ԲՍԿ ռիսկայնությունից կախված բանկերի ակտիվների արժեքի ճշգրտման գործակիցներ, ինչն ինքնին հետաքրքրական և գործնականում բարձր կարևորություն ունեցող մոտեցում է: Սակայն աշխատանքի գիտական և գործնական նշանակությունն էլ ավելի կշահեր, եթե հեղինակը հիմնավորեր առաջարկված գործակիցների մեծությունները կոնկրետ հաշվարկներով:
3. Արտաքին հաշվետվողականության համատեքստում, հաշվի առնելով IFRS S1/S2 պահանջները և հեղինակի առաջարկված մոտեցումները, նպատակահարմար կլիներ առավել մանրամասն անդրադառնալ տեղեկատվության օգտագործողների, հատկապես բաժնետերերի կողմից դրանց կիրառման հնարավորություններին, ինչպես նաև կառավարչական որոշումների վրա ունեցած ազդեցությանը և կայացման մեխանիզմներին:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ատենախոս Զ. Գ. Մարգարյանը կատարել է բավականին հաջող, տեսամեթոդական և կիրառական բնույթի մոտեցումներ պարունակող հետազոտություն: Այն կարելի է որակել, որպես ինքնուրույն կատարված հետազոտություն, որտեղ դրված և լուծված են ՀՀ առևտրային բանկերի ֆինանսական արդյունքների գնահատման բարելավման ուղիների վերաբերյալ մեխանիզմների կատարելագործման տեսական և գործնական հեղինակի կողմից տարբերակված մի շարք կարևոր խնդիրներ:

Սեղմագիրը կազմված է ՀՀ ԲԿԳԿ-ի պահանջներով և համապատասխանում է ատենախոսության բովանդակությանը, արտացոլում է դրա հիմնական դրույթներն ու արդյունքները: Ատենախոսության սեղմագրում և հեղինակի հրատարակած գիտական 7 հոդվածներում, որպես գիտական նորույթ ներկայացված դրույթները պատշաճ կերպով

ստացել են իրենց լուսաբանումը: Վերը շարադրվածը թույլ է տալիս եզրակացնել, «Ֆինանսական արդյունքների գնահատման բարելավման ուղիները (ՀՀ առևտրային բանկերի օրինակով)» թեմայով պաշտպանության ներկայացված ատենախոսությունը բավարարում է Ը.00.03 - «Ֆինանսներ, հաշվապահական հաշվառում» մասնագիտությամբ թեկնածուական ատենախոսություններին «Հայաստանի Հանրապետությունում գիտական աստիճանաշնորհման» 6-րդ և 7-րդ կետերի և ՀՀ ԲԿԳԿ-ի կողմից թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող այլ պահանջներին, իսկ նրա հեղինակը՝ Ջավեն Գառնիկի Մարգարյանը արժանի է տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

Պաշտոնական ընդդիմախոս,
Տնտեսագիտության թեկնածու

Հ. Խ. Մանասեյան

Տնտեսագիտության թեկնածու Հ. Խ. Մանասեյանի ստորագրությունը հաստատում եմ

«ԱՐՄԲՐՈԿ» ԲԲԸ Գլխավոր տնօրեն

12.02.2026թ.

Ա. Լ. Կայֆաջյան